

Asia: OM 31/41/2015

Lapsenhuoltolain uudistaminen

Yleistä

Onko teillä yleistä lausuttavaa työryhmän ehdotuksesta?

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan tavoitteena on sukupuolten tasa-arvon edistäminen, joten lausunto keskittyy siihen liittyviin näkökulmiin.

Neuvottelukunnan näkökulmasta mietintö on kokonaisuudessaan kannatettava, sillä se vahvistaa sukupuolten tasa-arvoa lisäämällä vanhemmuuden tasa-arvoisempaa jakautumista eron jälkeen. Vanhemmuuden tasa-arvoinen jakautuminen lisää myös hoivan tasa-arvoisempaa jakautumista.

Esitys lisää selvästi myös erityyppisten perheiden tasa-arvoa. Mietinnössä on huomioitu hyvin perheiden moninaisuus ja se, että lapsella voi olla monenlaisia, vanhempiin verrattavissa olevia ihmissuhteita, joiden jatkuminen myös eron jälkeen on lapsen kannalta tärkeää. On hyvä, että mietinnössä on selkeänä lähtökohtana, että lapsella tulisi eronkin jälkeen olla mahdollisuus pitää yhteyttä kaikkiin vanhempiinsa riippumatta näiden keskinäisistä väleistä.

Lähisuhdeväkivalta ja huoltajuuskysymykset:

On tärkeää, että Istanbulin sopimuksen 31 artikla on sisällytetty mietintöön. Artiklassa 31 todetaan, että sopimusvaltion on toteutettava tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että määrättäessä lasten huoltajuudesta ja tapaamisoikeuksista otetaan huomioon sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat väkivaltatapaukset, ja ettei tapaamis- tai huoltajuusoikeuksien käyttäminen vaaranna uhrin tai lasten oikeuksia ja turvallisuutta. Oikeusministeriön mietinnössä Istanbulin sopimuksen 31 artikla on tuotu esiin tuettujen ja valvottujen tapaamisten yhteydessä. Lisäksi mietinnön kohdassa, jossa lain yleisiä säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi säätämällä

huoltajien velvollisuudeksi suojella lasta kaikenlaiselta väkivallalta, todetaan, että tämä vahvistaisi artiklan 31 velvoitetta ottaa perheväkivalta huomioon määrättäessä lasten huoltajuudesta ja tapaamisoikeudesta.

Istanbulin sopimuksen mukaisesti tulevassa lainsäädännössä pitää täsmentää, että myös puolisoitten välinen, lapseen suoraan kohdistumaton väkivalta on lapselle vakavasti haitallista. Siksi paitsi lapseen, myös vanhempaan kohdistuva väkivaltainen käytös on otettava huomioon huoltajuus- ja tapaamispäätöksissä.

Tutkimustieto osoittaa, että Suomessa väkivallan arviointi osana huoltajuusprosesseja on ollut tähän asti epäsystemaattista. Oikeudessa on usein katsottu, että vanhempien välinen väkivalta, joka ei ole kohdistunut lapseen, ei suoraan liity huoltokysymyksiin, eikä parisuhdeväkivallan vaikutuksia vanhemmuuteen ja lapsen kasvuun ole osattu arvioida johdonmukaisesti. (Hautanen 2010, Väkivalta ja huoltoriidat.) Kuten lähiaikojenkin tapahtumat osoittavat, on selvää, että väkivallan uhan alla elävä eroperhe ei saa tällä hetkellä tarpeeksi suojaa, eikä väkivaltaan liittyviä riskejä tunnisteta riittävän hyvin oikeusjärjestelmässä. Suomessa tapahtuneissa, perheeseen tai lapsiin kohdistuneissa surmissa on usein ollut kyse eron jälkeisestä väkivallasta. Monissa tapauksissa väkivallasta tai sen uhasta on kertynyt tietoa eri viranomaisille jo ennen henkirikosta, mutta asiaan ei ole puututtu riittävän tehokkaasti ja ajoissa. Myös YK:n CEDAW -komitealla on parhaillaan käsittelyssä Suomea koskeva valitus, joka liittyy lasten ja naisten turvallisuuteen eron jälkeisten tapaamisten ja huollon järjestämisessä.

Lapsen edun tulee olla etusijalla kaikissa huoltoon liittyvissä ratkaisuissa, ja siksi on tärkeää, että tulevassa lainsäädännössä myös lähisuhdeväkivalta otetaan täsmällisemmin huomioon. Suomella on ihmisoikeussopimukseen, mm. Istanbulin sopimukseen liittyvä velvoite ja vastuu suojella väkivallan uhreja, ja tätä olisi käsiteltävä myös tulevan lain perusteissa tarkemmin.

Vieraannuttaminen:

Esityksessä ehdotetaan useita lainsäädäntötoimenpiteitä, joilla pyritään ehkäisemään nk. vieraannuttamista. Toisaalta esityksessä todetaan, että vieraannuttamisella ei ole tarkkaa merkitysisältöä. Vieraannuttamisen määrittely jääkin esityksessä hyvin epämääräiseksi.

Mikäli vieraannuttaminen halutaan pitää mukana esityksessä, se pitää määritellä tarkemmin. Määrittelyssä tulisi todeta selvästi, että vieraannuttamisessa on kyse vakavasta, pitkäaikaisesta, johdonmukaisesta ja jatkuvasta toiminnasta. Vieraannuttamisen tarkka määrittely on tärkeää, jotta asiasta ei tule uutta asetta muutenkin jo vaikeisiin ja pitkittyviin huoltoriitoihin ja myös siksi, että esimerkiksi huoli lapseen kohdistuvasta väkivallasta pitää voida tuoda esiin huoltajuusprosessin

aikana ilman pelkoa siitä, että se voitaisiin leimata vieraannuttamisen yritykseksi. Lähtökohtana tulisi olla, että väkivaltaepäilyt selvitetään aina, ja että niiden selvittäminen on myös sen henkilön etu, joka on mielestään joutunut perättömien syytösten kohteeksi.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan mielestä ratkaisu olla kriminalisoimatta vieraannuttamista on kannatettava.

Lapsenhuoltolain yleiset säännökset (1. luku; 1-5 c §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Huoltajat ja tapaamisoikeus (2. luku; 6-12 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Istanbulin sopimuksen mukaisesti tulevassa lainsäädännössä pitää täsmentää, että myös puolisoiden välinen, lapseen suoraan kohdistumaton väkivalta on lapselle vakavasti haitallista. Siksi paitsi lapseen, myös vanhempaan kohdistuva väkivaltainen käytös on otettava huomioon huoltajuus- ja tapaamispäätöksissä. Tämä tulisi sisällyttää lakiehdotuksen 10 §:ään, jossa säädetään huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian ratkaisemisen perusteista.

Oikeudenkäynti (3. luku; 14-17 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Huolto- ja tapaamisriitojen tuomioistuinsovittelu (3 a. luku; 17 b ja 17 d §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Vieraassa valtiossa annettu päätös ja lapsen palauttaminen (6. luku; 39 ja 41 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Asetuksenantovaltuus (7. luku; 49 §)

Lausuntonne ehdotetusta säännöksestä?

-

Liitelait

Onko teillä lausuttavaa liitelakeihin ehdotetuista muutoksista?

-

Vaikutukset

Onko ehdotuksen vaikutukset mielestänne arvioitu asianmukaisesti?

-

Muuta

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän ehdotukseen liittyen?

Jatkossa tulisi kiinnittää huomiota myös ennaltaehkäisevään työhön ja esimerkiksi erilasten vanhempien yhteistä sopimista edistävien työkalujen kehittämiseen. Esimerkiksi lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa on kehitetty vanhemmuussuunnitelmaa, joka on tarkoitettu tueksi ja apuvälineeksi eron jälkeiseen vanhemmuuteen. On tärkeää varmistaa, että kunnissa ja tulevaisuudessa on riittävästi resursseja ja osaamista lapsiperheiden tukemiseen sekä ennaltaehkäisevästi että erotilanteissa.

Sandt Milla

Sosiaali- ja terveysministeriö - Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE)